
Antero Olakivi & Miira Niska

Tutkimusta, kehittämistä ja keskustelua

Käsillä oleva numero tarjoaa runsaasti virikkeitä työelämän kehittämiseksi, mukaan lukien poliittiselle päätöksenteolle. Puheenvuorossaan Satu Ojala ja Markku Sippola ruotivat työntekijöiden asemaan ja sosiaaliturvaan kohdistuvia toimia, joita pääministeri Petteri Orpon johtama hallitus parhaillaan kaavailee. Toimien julkilausuttuna tavoitteena on kiihdyttää Suomen talouden kasvua ja parantaa kilpailukykyä ja työllisyyttä.

Ojala ja Sippola osoittavat, etteivät kaavailtujen toimien perustelut ole kaikilta osin vakuuttavia, mikäli niitä arvioidaan tutkimustiedon näkökulmasta. Pahimmassa tapauksessa toimilla olisi kielteisiä vaikutuksia työllisyyteen sekä työikäisen väestön terveyteen ja työkykyyn. Hallituksen kaavailemien toimien sijaan Ojala ja Sippola peräänkuuluttavat muun muassa kuntouttavaa työtoimintaa sekä nykyistä parempia aikuiskoulutusmahdollisuuksia ja laadukkaampia terveyspalveluja työttömille.

Ojalan ja Sippolan puheenvuoro osoittaa väkevästi, miten työelämän tutkimus voi parhaimmassa tapauksessa tukea poliittista päätöksentekoa ja työelämän kehittämistä – ja tuoda uusia avauksia julkiseen keskusteluun. Ojalan ja Sippolan puheenvuoro ei ole numeron ainoa kirjoitus, joka tarjoaa välineitä työelämän kehittämiseen. Tutkimusartikkeleista kaksi käsittelee työtä monin tavoin kriisiytyneessä sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmässä – eli järjestelmässä, jonka kehittämistä myös Ojala ja Sippola peräänkuuluttavat.

Johanna Holappa ja kumppanit tutkivat sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden seurauksia sosiaalityön johtajien näkökulmasta. Työntekijöiden vaihtuvuus on laajasti tunnettu ilmiö – ja ongelma – sosiaali- ja terveyspalveluissa. Työpaikkojen pito- ja vetovoimaisuus on niin ikään yleisesti tunnustettu kehityskohde. Työpaik-

kojen pito- ja vetovoima keskusteluttaa laajemminkin julkisen sektorin naisenemistöisillä aloilla, muun muassa kasvatusalalla, kuten Katariina Räsänen lektio tässä numerossa osoittaa. Vaihtuvuuden seurauksia on tutkittu toistaiseksi vain vähän, ja kuten Holappa ja kumppanit osoittavat, seuraukset voivat olla moninaisia ja kohdistua moniin tahoihin: asiakkaisiin, työntekijöihin, johtajiin, työyhteisöihin, organisaatioihin, julkiseen talouteen ja yhteiskuntaan laajemmin.

Minna Toivasen ja kumppaneiden artikkeli käsittelee hoitotyön esihenkilöiden kokemuksia ja toimintaa oman työn rajaamisen ja vaikutusvallan näkökulmista. Tulosten mukaan hoitotyön esihenkilöiden vaikutusvalta suhteessa organisaation rakenteisiin on kapea. Työmäärä on liiallinen, työt sanellaan ylhäältä päin ja oma työnkuva on epäselvä. Työn rajaaminen edellyttää kokemuksen myötä karttuvaa ammattitaitoa, ymmärrystä nähdä olennainen ja hyväksyä se, että jotain tärkeää rajautuu ajoittain oman työn ulkopuolelle. Tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, miten organisaatiot voisivat tukea esihenkilöiden työn rajaamista, vähentää kohtuutonta kuormittumista ja lisätä työn pitovoimaa esimerkiksi mentorointiohjelmilla ja työnkuvia selkiyttämällä.

Yllä kuvatuissa tutkimusartikkeleissa huomionarvoista on, että niiden empiiriset aineistot pohjautuvat esihenkilöiden haastatteluihin. Sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmän kriisistä käytävässä julkisessa keskustelussa painottuvat usein johtamiseen liittyvät ongelmat – ja usein ilman täsmennystä siitä, minkä tason johtajista kulloinkin puhutaan. Julkinen puhe ”huonosta johtamisesta” rakentaa vaikutelmaa, jonka mukaan sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmän ongelmat johtuvat etupäässä johtajien puutteellisista *taidoista*. Tämä vaikutelma luo kysyntää esimerkiksi johtamiskoulutuksille. (Tästä aiheesta, ks. Tuija Koivusen kirja-arvio tässä numerossa.) Johtajien taidoista on toki syytäkin puhua, samoin johtajien etiikasta. Samalla on tarpeen käydä keskustelua johtamistyön kompleksisuudesta ja esihenkilötyötä tekevien ammattilaisten omasta jaksamisesta ja ylipäänsä olosuhteista, joissa johtajat ja esihenkilöt tekevät työtään. Tätä kontekstia numeron artikkelit osaltaan valottavat.

Numeron kolmas artikkeli auttaa muun ohessa ymmärtämään sosiaali- ja terveystalvveluissakin esiintyviä ongelmia, vaiikkeivät kirjoittajat tähän sektoriin keskitykään. Artikkelissaan Katja Vähäsantanen ja kumppanit tarkastelevat ammatillista toimijuutta ja tunteita teknisen alan asiantuntijaorganisaatiossa. Kyseessä on tiettävästi ensimmäinen ammatillisen toimijuuden ja tunteiden suhdetta tarkasteleva määrällinen tutkimus.

Ammatillisella toimijuudella Vähäsantanen ja kumppanit tarkoittavat muun muassa työntekijöiden kykyä osallistua työpaikan päätöksentekoon, kehittää työpaikan käytäntöjä ja edistää työssään itselle tärkeitä ammatillisia arvoja ja tavoitteita. Nämä seikat on tunnustettu keskeisiksi kehityskohteiksi myös kriisiytyneen sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmän piirissä tehtävässä työssä (esim. Luhtinen ym. 2021; Mölsä ym. 2023; Paavolainen ym. 2023; Selander ym. 2023). Vähäsantanen ja kumppaneiden johtopäätös on, että työelämässä on mahdollista edistää myönteisten tunteiden kokemista – ja todennäköisesti myös organisaatioiden pitovoimaa –, jos työssä kiinnitetään huomiota ammatilliseen toimijuuteen ja sitä edistäviin käytäntöihin.

Työelämän tutkimuksen julkilausuttuna tavoitteena on edistää työelämään ja työyhteiskuntaan kohdistuvaa tutkimusta, kehittämistä ja keskustelua. Viime kädessä poliittiset päätökset ovat arvovalintoja, joiden ei tarvitse – ja jotka eivät edes voi – perustua yksinomaan tutkimustietoon. Sama koskee paikallisempia työorganisaatioiden kehittämishankkeita, esimerkiksi sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmän työorganisaatioissa. Demokraattisessa yhteiskunnassa päätöksenteko on avointa ja moniäänistä, ei tutkimuksen teknokraattisesti määrittämää.

Tutkimuksen ei liioin tarvitse palvella poliittista päätöksentekoa tai työelämän kehittämistä – myös muunlaiset tavoitteet ovat tutkimuksessa arvokkaita. (Akateemisen työn tavoitteista, ks. Mikko Poutasen kirja-arvio tässä numerossa.) Tutkimus voi esimerkiksi tarjota yhteiskunnan jäsenille välineitä ymmärtää omaa elämänsä ja toisia yhteiskunnan jäseniä ilman toiveita työllisyyden, tuottavuuden, työkyvyn tai edes työhyvinvoinnin kehittämisestä.

Silloinkin, kun tutkimus ei pyri suoraan ja välittömästi palvelemaan työelämän kehittämistä, se voi palvella julkista työelämäkeskustelua. Avoimesti saatavilla oleva tutkimustieto – jota myös *Työelämän tutkimus* levittää – voi lisätä valtaa käyttävien tahojen vastuuta ja tilivelvollisuutta suhteessa tahoihin, joita päätökset koskevat. Tietämättömyyteen vetoaminen voi toisinaan houkutella päätöksentekijöitä (esim. McGoey 2012), esimerkiksi silloin, kun toimenpiteiden vaikutukset ”yllättävät”. Kun tietoa on julkisesti saatavilla, tietämättömyyteen vetoaminen vaikeutuu. Julkisen keskustelun laatu paranee, kun poliittisia toimenpiteitä tai työpaikkojen kehittämishankkeita ei voida perustella vaikutuksilla, joiden toteutumista tutkimus ei pidä todennäköisenä. Perustelut on tällöin löydettävä muualta: esimerkiksi arvoista ja ideologioista.

Kirjallisuus

- Luhtinen, V., Immonen, A., Mäkikangas, A., Huhtala, M. & Feldt, T. (2021)** Työn tuunaamisen profiilit sosiaali- ja terveysalan organisaatioissa: yhteydet työhyvinvointiin. *Työelämän tutkimus* 19 (2), 197–221. <https://doi.org/10.37455/tt.99646>
- McGoey, L. (2012)** The logic of strategic ignorance. *The British Journal of Sociology* 63 (3), 533–576. <https://doi.org/10.1111/j.1468-4446.2012.01424.x>
- Mölsä, E., Salmirinne, T., Herttalampi, M. & Feldt, T. (2023)** Muutosvoimavarojen yhteydet henkilöstön työhyvinvointiin sekä työpaikan ja alanvaihtoaikaisiin terveysalan organisaation muutosprosessissa. *Työelämän tutkimus* 21 (2), 210–238. <https://doi.org/10.37455/tt.120953>
- Paavolainen, M., Weiste, E., Koivisto, T., Korkiakangas, E. & Laitinen, J. (2023)** Moraalinen toimijuus vanhustyössä. *Työelämän tutkimus* 21 (3), 338–361. <https://doi.org/10.37455/tt.127055>
- Selander, K., Nikunlaakso, R. & Laitinen, J. (2023)** Työn kuormitus- ja voimavaratekijät: Miten ylläpidetään vanhuspalveluissa työskentelevien työkykyä? *Työelämän tutkimus* 21 (2), 239–266. <https://doi.org/10.37455/tt.115055>